

Motion till riksdagen 2021/22:4505

av **Arman Teimouri och Carl-Oskar Bohlin (L, M)**

med anledning av prop. 2021/22:153 Genomförande av elmarknadsdirektivet när det gäller nätverksamhet

---

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen beslutar att 1 kap. 4 § och 3 kap. 1 § ellagen (1997:857) ges den lydelse som anges i motionens bilaga.

Motivering

Genom det tredje inre marknadspaketet för el fick EU ett tydligt regelverk som reglerar elmarknadens funktionssätt och som fördelar ansvaret för att kraftsystemet fungerar. Just otydlighet i ansvar har ofta framhållits som en förklaring till att kraftsystemet i Sverige, särskilt i södra Sverige, har kunnat försvagas så kraftigt över tid utan att åtgärder för att bibehålla kraftsystemets förmågor har vidtagits i tid som svar på de förändringar som har skett.

Sedan det uppdaterade elmarknadsdirektivet och de förordningar som reglerar detaljerna kom på plats råder inte längre någon tvekan om ansvarsfördelningen eller om vad som gäller. Detta konstateras bl.a. i rapporteringen av Energimarknadsinspektionens regeringsuppdrag att undersöka kapacitetsutmaningen i elnäten (Ei R2020:06, s. 37 f.). Det som dock saknas är en implementering av direktivet i svensk lagstiftning. Implementeringen skulle också ha varit genomförd den 31 december 2020.

Mot den bakgrunden är det välkommet att regeringen nu har lagt fram en proposition för att implementera förändringarna i direktivet. Tyvärr har propositionen svagheter som i mycket går att spåra till regeringens avsteg från direktivets definitioner. Avstegen kommer att få konsekvenser om de inte åtgärdas. Särskilt bekymmersamt är det att lagförslaget i regeringens proposition cementerar otydligheten kring vem som bär det långsiktiga ansvaret för att elöverföringen i Sverige fungerar. Det är med det liggande förslaget tveksamt om direktivet kommer att kunna anses implementerat. Direktivets systemfokus är avgörande. Det bör vara tydligt även i den svenska ellagen. Bland

definitionerna behöver framför allt direktivets begrepp systemansvarig för överföringssystem respektive systemansvarig för distributionssystem kopplas till ellagen. Båda är bärande begrepp både i elmarknadsdirektivet och i kommissionens förordning.

Överföringssystem och transmissionsnät

Begreppet överföringssystem är mycket centralt i elmarknadsdirektivet. Ett överföringssystem inkluderar gränssnitten gentemot elproduktionen och elanvändningen. Skillnaden mot det vi brukar kalla elnät kan tyckas akademisk, men den visar sig få en avgörande betydelse för ansvarsfördelningen mellan olika aktörer och framför allt är den avgörande för ansvaret för att systemet som helhet långsiktigt ska fungera – just det som i Sverige har varit ett problem och en källa till förvirring.

Regeringen föreslår att begreppet transmissionsnät ska användas i ellagen i stället för direktivets begrepp överföringssystem. Det är en möjlighet, men att göra så kräver att det blir mycket tydligt i lagen vad som avses med ett transmissionsnät och att det är något mer än elnätet.

Den som är ansvarig för ett överföringssystem har ansvar inte bara för ledningsnätet, nätutbyggnaden och nätunderhållet utan också för en effektiv systemdrift som på ett rimligt sätt kan möta efterfrågan på el. Där ingår att – genom krav eller upphandling – säkerställa att det finns resurser på plats för att på ett rimligt sätt möta efterfrågan även i situationer när systemet är stört på olika sätt. Det ingår också att säkerställa att de resurser som behövs för att kunna bygga upp systemet efter ett sammanbrott och att kunna driva det i ödrift finns tillgängliga. Detta inkluderar kravställd eller kontrakterad kapacitet att styra olika förmågor hos både elproducenter och elanvändare.

I det långsiktiga perspektivet innefattar systemansvaret för överföringssystemet utformningen av anslutningskraven och utformningen av tariffer och att bidra i kommunernas och länsstyrelsernas planering för att styra var elproduktion byggs och hur den drivs och på motsvarande sätt var och hur elen används.

Den som ansvarar för överföringssystemet, i Sverige Svenska kraftnät, ska analysera hur ett leveranssäkert elsystem mest effektivt ska utformas och presentera de incitament som behövs för att säkerställa att aktörerna agerar så att systemet verkligen blir utformat så. Det inkluderar att utforma stödtjänster så att de förmågor systemet behöver finns på plats när och där de behövs precis som direktivet föreskriver.

I begreppet överföringssystem kommer också kraven för anslutning av produktion och förbrukning in på ett naturligt sätt. Både elproduktion och elförbrukning är delar av systemet. Anslutningskraven reglerar vilka krav som ställs och vilka förmågor producenter och användare ska bidra med. Den systemansvarige för överföringssystemet har uppgiften att formulera dessa krav. Kraven för anslutning är minst lika viktiga som investeringar i elnät och lokaliseringen av produktionsresurser för att systemet ska fungera optimalt.

Om lagen, i linje med direktivet, skulle använda begreppen överföringssystem och systemansvarig för överföringssystem skulle allt detta vara tydligt, inte minst då direktivet och de underliggande förordningarna definierar den systemansvariges ansvar. Men, regeringen väljer i stället att använda termerna transmissionsnät och transmissionsnätsföretag.

På samma sätt har regeringen valt att kalla direktivets distributionssystem för distributionsnät och systemansvarig för distributionssystem för distributionsnätsföretag.

De valda begreppen beskriver inte alls lika tydligt att ansvaret är betydligt bredare än att ansvara för ledningarna.

Problemet är att begreppen som regeringen föreslår leder tankarna till det fysiska ledningsnätet. Genom att ordet elnät valts, snarare än system som bättre skulle beskriva vad som avses, leds läsaren att i första hand tänka på åtgärder som rör elnätet. Det finns en risk att transmissionsnätsföretaget och distributionsnätsföretagen kommer att prioritera elnätsinvesteringar framför ändrade anslutningskrav, upphandling av stödtjänster eller dialogen med kommuner och länsstyrelser om förläggningen av ny elproduktion och elanvändning.

Ellagen måste vara formulerad i enlighet med direktivet. Att direktivet gör elnätsägarna ansvariga för systemets funktion är en stor och viktig förändring. Den måste på ett tydligt sätt beskrivas i ellagen. Nätägarna är genom direktivet ansvariga för att skapa kollektiva nyttigheter utifrån de resurser som finns i kraftsystemet. Dessa går bortom resurserna i elnätet som nätägaren själv förfogar över.

Idealt skulle direktivets begrepp överföringssystem och distributionssystem ha implementerats i svensk lag. Men när så nu inte föreslås måste det åtminstone göras mycket tydligt att de begreppen ska anses utbytbara och att alla de uppgifter och skyldigheter för systemet som direktivet ger den systemansvarige för överföringssystem respektive distributionssystem även åligger transmissionsnätsföretaget respektive distributionsnätsföretaget. Detta behöver förtydligas dels genom tydligare definitioner, dels genom att tydligare beskriva elnätsföretagens uppgift.

Bilaga 1 till denna motion innehåller vårt förslag till formulering av 1 kap. 4 § och 3 kap. 1 § ellagen. I 1 kap. 4 § kompletteras definitionerna av distributionsnätsföretag och transmissionsnätsföretag med att dessa begrepp ska vara liktydiga med direktivets begrepp systemansvarig för distributionssystem och systemansvarig för överföringssystem.

I 3 kap. 1 § föreslår vi tillägget: ”Ett nätföretag ska planera, bygga och upprätthålla sitt elnät så att det uppfyller de krav som ställs i Europeiska unionens lagstiftning på nätens driftsäkerhet och tillförlitlighet.” Därigenom implementeras direktivet fullt ut och ansvaret på både kort och lång sikt tydliggörs. Direktivets bestämmelser för hur elnätsföretagen ska agera överordnas tydligt ellagen. Ändringen är i linje med hur Finland har implementerat direktivet. Den föreslagna skrivningen motsvarar den finska elmarknadslagens 40.1 §.

I propositionens brödtext och även i lagtexten används begreppet elnät som samlingsbegrepp för transmissionsnät, regionnät och lokalnät. I lagtexten måste även detta begrepp förstås i en bredare betydelse än vad som avses med ordet elnät i dagligt språkbruk. I lagtexten behöver begreppet tolkas som att avse hela systemet i linje med hur direktivet använder begreppen överföringssystem och distributionssystem. Som exempel förekommer begreppet elnät i bestämmelserna om stödtjänster i förslaget till ny ellag, 3 kap. 4–10 §§.

Olämpligt att likställa överföringssystem och distributionssystem

I direktivet görs en betydande skillnad mellan uppgifterna för en ansvarig för ett överföringssystem och den ansvarige för ett distributionssystem. Propositionen är mindre tydlig på den punkten. Den systemansvarige för överföringssystemet ansvarar enligt direktivet för dimensioneringen av elförsörjningen och ska samordna alla anslutande parter. Detta omfattar design av anslutningskrav, systemmodellering av

elsystemet, design av alla driftstillstånd (driftssäkerheten), vilken i sin tur avgör överföringskapaciteten. Den ansvarige för överföringssystemet har alltså uppgiften att dimensionera alla stödtjänster utifrån driftssäkerhetsparametrarna för att därigenom alltid maximera den tillgängliga överföringskapaciteten. Det går inte att utläsa detta ur regeringens förslag till uppdatering av ellagen.

Genom vårt föreslagna tillägg i ellagens 3 kap. 1 § blir det här dock tydligt då både transmissionsnätsföretag och distributionsnätsföretag med tillägget får uppgiften att planera, bygga och upprätthålla sina elnät så att de uppfyller de krav som ställs i Europeiska unionens lagstiftning på nätens driftssäkerhet och tillförlitlighet.

Nyheter i elmarknadsdirektivet

Propositionen missar att peka ut några viktiga nyheter i det uppdaterade elmarknadsdirektivet.

Direktivet innehåller förtydliganden av icke frekvensrelaterade stödtjänster som spänningsreglering, rotationsenergi och dödnätstart. Man förtydligar det som står i t.ex. förordningen om nödsituationer och återuppbyggnad (NC ER), vilket innebär att man skapar en tydligare inriktning på den högsta lagstiftningsnivån. Det här har stor betydelse för Sverige och svenska förhållanden där vi yrvaket upptäckt behovet av att implementera ett fungerande system för icke frekvensrelaterade stödtjänster sedan stängningen av fyra reaktorer på kort tid mycket kraftigt försvagat kraftsystemet i södra Sverige.

Det har också genom direktivets artiklar 31 och 40.1 blivit tydligare att systemansvariga för distributionssystem och systemansvariga för överföringssystem har ansvaret att använda lämpliga incitament för att uppfylla sina respektive åtaganden om att utveckla väl fungerande och effektiva överförings- respektive distributionssystem.

Båda dessa nyheter har stor betydelse för Sveriges del med tanke på den situation vårt kraftsystem befinner sig i. Det förvånar att propositionen inte tydligt lyfter fram detta.

BILAGA

Förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857)

Härigenom föreskrivs¹ att 1 kap. 4 §² och 3 kap. 1 §³ ellagen (1997:857) ska ha följande lydelse:

Propositionens förslag

1 kap. Inledande bestämmelser

4 §

Ord och uttryck i lagen har samma betydelse som i elsäkerhetslagen (2016:732).

I övrigt avses i lagen med

Acer: den byrå som inrättats genom Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 713/2009 av den 13 juli 2009 om inrättande av en byrå för samarbete mellan energitillsynsmyndigheter,

aggregering: en sammanslagning av flera elanvändares förbrukning eller sammanslagning av producerad el för försäljning, anskaffning eller auktionering på elmarknader,

distribution: överföring av el för någon annans räkning genom ett lokalnät eller ett regionnät,

distributionsnätsföretag: ett nätföretag som innehar ett lokalnät eller ett regionnät,

elleverantör: den som yrkesmässigt levererar el,

elmarknadsdirektivet:

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/944 av den 5 juni 2019 om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om ändring av

Motionens förslag

1 kap. Inledande bestämmelser

4 §

Ord och uttryck i lagen har samma betydelse som i elsäkerhetslagen (2016:732).

I övrigt avses i lagen med

Acer: den byrå som inrättats genom Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 713/2009 av den 13 juli 2009 om inrättande av en byrå för samarbete mellan energitillsynsmyndigheter,

aggregering: en sammanslagning av flera elanvändares förbrukning eller sammanslagning av producerad el för försäljning, anskaffning eller auktionering på elmarknader,

distribution: överföring av el för någon annans räkning genom ett lokalnät eller ett regionnät,

distributionsnätsföretag: ett nätföretag som innehar ett lokalnät eller ett regionnät, *liktydigt med elmarknadsdirektivets begrepp systemansvarig för distributionssystem*,

elleverantör: den som yrkesmässigt levererar el,

elmarknadsdirektivet:

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/944 av den 5 juni 2019 om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om ändring av

¹ Jfr Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/2001 av den 11 december 2018 om främjande av användningen av energi från förnybara energikällor och Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/944 av den 5 juni 2019 om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om ändring av direktiv 2012/27/EU.

² Senaste lydelse 1999:770.

³ Senaste lydelse 2005:404.

direktiv 2012/27/EU, i den ursprungliga lydelsen,

energilagringsanläggning: en sådan anläggning i elsystemet som används för att i systemet skjuta upp den slutliga användningen av el till en senare tidpunkt än produktionstillfället eller för omvandling av elenergi till en form av energi som kan lagras, lagringen av den energin och den följande återomvandlingen av energin till el eller någon annan energibärare,

EU:s elmarknadsförordning: Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/943 av den 5 juni 2019 om den inre marknaden för el,

icke frekvensrelaterad stödtjänst: en stödtjänst som används av ett nätföretag för spänningsreglering i stationärt tillstånd, snabba inmatningar av reaktiv effekt, tröghet för upprätthållande av stabiliteten i lokalnät, kortslutningsström samt förmåga till dödnätsstart och till ödrift,

intäktsram: de samlade intäkter som en nätkoncessionshavare högst får uppbära från nätverksamheten under en tillsynsperiod,

laddningspunkt: ett gränssnitt där el kan överföras till ett elfordon i taget eller där batteriet på ett elfordon i taget kan bytas ut,

lokalnät: ett ledningsnät som omfattas av en nätkoncession för område utan en lägsta tillåtna spänning,

nätföretag: den som bedriver nätverksamhet,

nätverksamhet: att med stöd av en nätkoncession ställa en starkströmsledning till förfogande för överföring av el för någon annans räkning och vidta de åtgärder som behövs för överföringen,

regionnät: en ledning eller ett ledningsnät som inte ingår i ett transmissionsnät och som omfattas av en

direktiv 2012/27/EU, i den ursprungliga lydelsen,

energilagringsanläggning: en sådan anläggning i elsystemet som används för att i systemet skjuta upp den slutliga användningen av el till en senare tidpunkt än produktionstillfället eller för omvandling av elenergi till en form av energi som kan lagras, lagringen av den energin och den följande återomvandlingen av energin till el eller någon annan energibärare,

EU:s elmarknadsförordning: Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/943 av den 5 juni 2019 om den inre marknaden för el,

icke frekvensrelaterad stödtjänst: en stödtjänst som används av ett nätföretag för spänningsreglering i stationärt tillstånd, snabba inmatningar av reaktiv effekt, tröghet för upprätthållande av stabiliteten i lokalnät, kortslutningsström samt förmåga till dödnätsstart och till ödrift,

intäktsram: de samlade intäkter som en nätkoncessionshavare högst får uppbära från nätverksamheten under en tillsynsperiod,

laddningspunkt: ett gränssnitt där el kan överföras till ett elfordon i taget eller där batteriet på ett elfordon i taget kan bytas ut,

lokalnät: ett ledningsnät som omfattas av en nätkoncession för område utan en lägsta tillåtna spänning, *ingår i det som i elmarknadsdirektivet kallas distributionssystem*,

nätföretag: den som bedriver nätverksamhet,

nätverksamhet: att med stöd av en nätkoncession ställa en starkströmsledning till förfogande för överföring av el för någon annans räkning och vidta de åtgärder som behövs för överföringen,

regionnät: en ledning eller ett ledningsnät som inte ingår i ett transmissionsnät och som omfattas av en

nätkoncession för linje eller av en nätkoncession för område med en lägsta tillåtna spänning,

stödtjänst: en tjänst som behövs för driften av ett nätföretags elnät med undantag för hantering av överbelastning,

transmission: överföring av el för någon annans räkning genom ett transmissionsnät,

transmissionsnät: ett tekniskt och driftsmässigt sammanhängande ledningsnät som har en spänning om 220 kilovolt eller mer, sträcker sig över flera nätregioner i Sverige och länkar samman det nationella elnätet med elnät i andra länder,

transmissionsnätsföretag: ett nätföretag som innehar en ledning som ingår i ett transmissionsnät.

3 kap. Nätföretag och drift av elnät

1 § Ett nätföretag ska i fråga om sitt elnät ansvara för

1. drift och underhåll,
2. utbyggnad vid behov,
3. eventuella anslutningar till andra ledningsnät,
4. att nätet är säkert, tillförlitligt och effektivt, och
5. att nätet på lång sikt kan uppfylla rimliga krav på överföring av el.

nätkoncession för linje eller av en nätkoncession för område med en lägsta tillåtna spänning, *ingår i det som i elmarknadsdirektivet kallas distributionssystem,*

stödtjänst: en tjänst som behövs för driften av ett nätföretags elnät med undantag för hantering av överbelastning,

transmission: överföring av el för någon annans räkning genom ett transmissionsnät,

transmissionsnät: ett tekniskt och driftsmässigt sammanhängande ledningsnät som har en spänning om 220 kilovolt eller mer, sträcker sig över flera nätregioner i Sverige och länkar samman det nationella elnätet med elnät i andra länder, *liktydigt med elmarknadsdirektivets begrepp överföringssystem,*

transmissionsnätsföretag: ett nätföretag som innehar en ledning som ingår i ett transmissionsnät, *liktydigt med elmarknadsdirektivets begrepp systemansvarig för överföringssystem.*

3 kap. Nätföretag och drift av elnät

1 § *Ett nätföretag ska planera, bygga och upprätthålla sitt elnät så att det uppfyller de krav som ställs i Europeiska unionens lagstiftning på nätens driftssäkerhet och tillförlitlighet.*

Ett nätföretag ska i fråga om sitt elnät ansvara för

1. drift och underhåll,
2. utbyggnad vid behov,
3. eventuella anslutningar till andra ledningsnät,
4. att nätet är säkert, tillförlitligt och effektivt, och
5. att nätet på lång sikt kan uppfylla rimliga krav på överföring av el.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2022.

